

Standardisering - av godo eller ondo?

Utan att vi tänker på det så omges vi överallt i vår vardag av standarder. När batteriet i vår japanska Nikon-kamera är slut och vi ska till att plåta duvorna på Markusplatsen i Venedig, då går vi till närmaste butik och köper nytt batteri till kameran. Ett standardbatteri.

Vi börjar läsa den här sidan längst upp till vänster. Standard, såvida vi inte är kineser eller araber förstås som har en annan standard för att skriva och läsa.

Under andra världskriget när amerikanerna skulle frakta alla dessa mängder av material som krävdes i samband med operation Overlord, då började man använda lastpallar för att snabba upp hantering och transporter. Till att börja med var pallarna av en mängd storlekar och modeller, vilket kanske inte alltid var så praktiskt, men det snabbade ändå upp möjligheten att förse trupperna med förnödenheter. Idag är lastpallen standardiserad till ett mått av 0,8 x 1,2 meter och lastbilsflaken är anpassade för att kunna lasta två pallar, ca. 2.4 meter, i bredd.

Nästan alla kartonger är anpassade för att passa inom måtten på lastpallen, varför till och med våra sockerbitar är standardiserade för att passa i sina boxar som ska ner i kartongerna.

Det här gör att det blir billigare och enklare att producera, hantera och frakta, allt från kartonger till boxar och sockerbitar.

Under nära två års tid har Sveriges Stenindustriförbund aktivt deltagit i arbetet med att revidera och förtydliga de Europeiska standarderna för marksten. Revideringen har initierats av Sverige och genomförs i regi av SIS, Sveriges Standard Institut. Deltar aktivt gör Stockholms Stad, Malmö, Göteborg och Linköpings kommuner, CBI/SP, Boverket, SGU och SSF. Revideringen av produktstandarderna ska vara klara för översättning och tryckning under senare delen av 2010. Parallellt med att revidera produktstandarderna pågår arbetet med att också revidera provningsmetoder och

krav anhängiga produkterna. Det senare arbetet kan ta något längre tid att genomföra eftersom kraven ter sig olika beroende av europeisk region och dessas olika klimatiska påverkan på naturstensprodukterna.

De idag gällande standarderna för marksten av natursten, EN1341, 1342 och 1343, antogs av CEN – Comité Européen de Normalisation – den 22 september 1999 och kom ut i svensk översättning under januari år 2000. Redan i samband med att de första gemensamma europeiska standarderna framförhandlades, så beslöts att standarderna ska genomgå en översyn och revidering efter 5 år om medlemsländerna är överens om det, eller om minst fem länder kräver en revision.

Under de år som vi levtt med standarderna har desamma vid upprepade tillfällen varit föremål för tolkningar. Meningsskiljaktigheter har funnits såväl med avseende på avvikelser och toleranser som på om levererad sten uppfyller de tekniska egenskaper som krävs för att uppnå avsedd funktion. (Anm. Se artikel av Björn Schouenborg i Sten nr. 2 2009). Standarderna behöver av nödvändighet stramas upp för att naturstensprodukter på ett bättre sätt ska kunna konkurrera med andra material för samma ändamål. Det betyder att måttavvikelser i framtiden blir något snävare och att standarderna på vissa punkter får förtydliganden som ska göra det enklare att tolka bestämmelserna. Standarderna kommer också att innehålla kriterier för hur CE-märkning ska utföras och uppfyllas.

Arbetet med revidering av produktstandarderna är nu inne i slutfasen och ett förslag till slutversion ska vara klar för omröstning under senhösten 2010. Det har under arbetets gång visat sig att deltagarländernas syn på acceptanskriterier för avvikelser är väldigt olika. Med benägen hjälp av våra grannar och inte minst England, så tror vi oss hamna på en nivå där också den slutliga kunden, brukaren, kan känna sig nöjd med den versionen vi ska leva med under de kommande åren.

Lite till mans ställer vi oss säkert frågan vad alla dessa olika standarder ska vara bra till? Egentligen ställer det ju bara till problem för alla som ska producera! Noggrannhet, kontroller och provningar tar ju bara tid och tid är pengar!

Det stämmer säkert i det initiala skedet, men när noggrannhet, ordning och reda har blivit rutin, då är det ren vinst. Det blir i hela kedjan – från ax till limpa - en betydande vinst.

Gatstensbeläggning med gångstråk och fält av granithällar.

Torgyta belagd med hällar av röd kvartsit. Körstråk av gatsten.

- Beskrivaren vet vad han ska beskriva.
- Kalkylatorn och inköparen vet vad som ska efterfrågas.
- Den som offererar vet att offert lämnas på samma förutsättningar som vad konkurrerande offertgivare gör.
- Den som ska montera produkterna kan enkelt prissätta och utföra montaget.
- Det tekniska och ekonomiska resultatet blir optimalt.

Beträffande produktstandarderna kan redan nu avslöjas att det blir vissa skärpningar med avseende på avvikelser från nominella mått. Samtidigt införs förtydliganden och hänvisningar till andra standarder där det klarare kan utläsas hur kontrollmätningar ska utföras.

För EN 1341, som gäller plattor och hällar, skärps kraven för avvikelser på längd och breddmått, liksom avvikelser på plattans tjocklek och avvikelse från vinkelräthet.

Gatsten som normeras enligt EN1342 kommer att återigen maximeras med avseende på måttavvikelser i bredd, längd och höjd till ± 10 mm från nominella mått. Samma mått som gällde i den gamla SIS, vilket förhoppningsvis kan göra det lättare att sätta smågatsten i rader. För gatsten, som enligt uppgift ska sättas i bågform, anges också vilka avvikelser från huvudstandarderna som får göras och till hur stor mängd som avvikande sten lämpligen ska ingå i leveransen. Dessutom kommer standarden att tydligare ange vilka maximala avvikelser i rätvinklighet som en gatsten får uppvisa.

EN 1343, standarden för kantsten, är så här långt den standard som varit svårast att utläsa och som lett till flest meningsskiljaktigheter mellan leverantör och kund. Förhoppningen är att den reviderade upplagan ska, även om en del skärpningar finns också här, bli lättare att tolka. I tabell 4 som handlar om jämnhet i kantstensytan tillförs en särskild kolumn för fogändar, för att framdeles slippa resonemang om hur stora knölar som egentligen får förekomma på denna yta. En notering införs också om att knöl och vinkelavvikelse inte får adderas till varandra, vilket ofta kan ställa till problem när fogen får vara max 10 mm för en råhuggen kantsten.

Som en följd av det nya Byggproduktdirek-

tivet, vilket har antagits av Europeiska Unionen, kommer respektive standard i ett särskilt annex att ange förutsättningarna för kraven på CE-märkning. Annexet innehåller krav och förutsättningar för tekniska provningar och med vilka intervaller dessa ska genomföras. Här anges även de administrativa förutsättningarna för CE-märkning, hur dokumentation ska hanteras och hur produkterna ska kunna härledas till sitt specifika dokument. Det kan till en början verka både betungande och krångligt, men efter ett tag så torde också dessa krav komma att bli en naturlig del av det dagliga arbetet. Som en ringa tröst för framförallt stenbranschens företrädare, kan noteras att branschen på inget sätt är pionjärer med avseende på CE-märkning, snarare är det så att det sker en anpassning till byggmaterialbranschen i stort.

Ett möjligt tidsperspektiv för när de reviderade standarderna ska kunna bli antagna är att de under hösten 2010 ska antas på europeisk nivå och därefter implementeras till svensk standard under senhösten tidiga vintern.

Vi som haft förmånen att arbeta med revideringarna hoppas att de nya utgåvorna ska bli lättare att arbeta med och därmed leda till färre meningsskiljaktigheter.

Agne Nilsson
ordf. TK508 inom SIS

Hällar av skiffer med kloyta i fallande längder. Smågatsten i bakgrunden.

Montering av kantsten, GF1

